

Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară

clasa a V-a

Lecția

clasa a V-a

Modurile de expunere (descrierea și narațiunea)

Eu și universul meu familiar

Ascultă cu atenție textul următor,
pentru a putea, apoi, rezolva exercițiile
propușe:

Casa nu era mare, dar nici nu dădea impresia că ar fi înghesuită. Lumina soarelui pătrundea înăuntru prin ferestrele curate, scaldând pereții din bușteni de lemn într-o lumină strălucitoare, de culoarea mierii. De-o parte și de alta a șemineului din piatră erau așezate două fotolii albastre în dungi, iar un trunchi de lemn, pe care erau teancuri de cărți, servea pe post de masă între cele două fotolii. Pe niște butoiașe erau așezate câteva felinare. Alte felinare erau atârinate de grinzi. Pe polița de deasupra șemineului se vedeau câteva fotografii, iar pe pereți erau câteva tablouri. Lângă unul dintre fotolii stătea un coșuleț cu gheme de lână.

Printr-o ușă deschisă de lângă șemineu, Peter zări colțul unui pat, așternut frumos, cu o cuvertură galbenă cu carouri. [...] Peter băgă de seamă atunci că era foarte multă liniște, cu excepția, de fapt, a ciripitului de păsărele de afară și a untului care sfârâia în tigaie. [...]

Vola așeză pe masă două farfurii de un albastru-deschis. [...] Peter mușcă din sandvici. Brânza era fierbinte și topită, pâinea prăjită era crocantă și rumenită.

Din obișnuință, rupse un colț din sandvici și tocmai era pe punctul de a se apleca sub masă, când își dădu seama că vulpoiul nu era acolo. Se întreabă dacă și lui Pax îi era atât de dor de el pe cât îi era lui în clipa aceea.

- Nu te simți foarte singură aici?

- Dar văd tot felul de oameni. Pe Bea Booker, bibliotecara. Pe Robert Johnson, șoferul de autobuz. Văd oameni.

Vola se ridică, aduse tigaia și îi puse în farfurie încă un sandvici.

*(adaptare după romanul **Pax** de Sara Pennypacker)*

Pentru o mai bună înțelegere a textului:

Cuvintele subliniate în sintagmele următoare au sensul:

De-o parte și de alta a șemineului din piatră

1. șemineu (șemineului): cămin pentru foc;

Alte felinare erau atârinate de grinzi.

2. felinar (felinare): dispozitiv pentru luminat, portativ sau fix, alimentat cu petrol și prevăzut cu un glob de sticlă ce adăpostește flacăra;

3. grindă (grinzi): element de construcție folosit la asigurarea rezistenței unei construcții;

pâinea prăjită era crocantă și rumenită

4. crocant (crocantă): care crăntăne când este mestecat; tare și bine prăjit sau copt;

5. rumenit (rumenită): care a căpătat o culoare roșiatică.

Folosind *Dicționarul explicativ al limbii române* (<https://dexonline.ro>), stabilește sensul din text al următoarelor cuvinte: *teanc* (*teancuri*), *coșuleț*, *ghem* (*gheme*).

Jocul cuvintelor

Integrează cuvintele noi în enunțuri de minimum 5 cuvinte:

teanc (grămadă de obiecte de același fel, așezate unele peste altele)

Copilul luă teancul de cărți și începu să caute indicii noi.

coșuleț (obiect de diferite forme, făcut dintr-o împletitură de nuiiele, care servește la depozitarea unor obiecte)

Maria își ține jucăriile într-un coșuleț.

ghem (obiect de formă, de obicei, sferică, rezultat prin depănarea unor fire)

Bunica îi arătase ghemul din lână.

Exercițiu

Stabilește, pe baza textului, dacă următoarele afirmații sunt adevărate (**A**) sau false (**F**):

1. Ferestrele casei sunt curate.	A / F
2. Vola îi pune mâncare copilului în farfurii albe.	A / F
3. Lui Peter îi este dor de Pax.	A / F
4. Vola se simte singură.	A / F

Rezolvare

Stabilește, pe baza textului, dacă următoarele afirmații sunt adevărate (**A**) sau false (**F**):

1. Ferestrele casei sunt curate. **A** / F
2. Vola îi pune mâncare copilului în farfurii albe. A / **F**
3. Lui Peter îi este dor de Pax. **A** / F
4. Vola se simte singură. A / **F**

Exercițiu

Așază în ordine cronologică (pe baza textului) informațiile următoare:

- a. Printr-o ușă deschisă, Peter zări colțul unui pat.
- b. Lumina soarelui pătrundea în casă prin ferestrele curate.
- c. Lui Peter îi era dor de Pax.
- d. Liniștea era tulburată doar de ciripitul păsărilor și de sfârâitul untului din tigaie.
- e. Peter rupse un colț din sandvici.

Exercițiu

Așază în ordine cronologică (pe baza textului) informațiile următoare:

- a. Printr-o ușă deschisă, Peter zări colțul unui pat.
- b. Lumina soarelui pătrundea în casă prin ferestrele curate.
- c. Lui Peter îi era dor de Pax.
- d. Liniștea era tulburată doar de ciripitul păsărilor și de sfârâitul untului din tigaie.
- e. Peter rupse un colț din sandvici.

Rezolvare (b-a-d-e-c)

- b. Lumina soarelui pătrundea în casă prin ferestrele curate.
- a. Printr-o ușă deschisă, Peter zări colțul unui pat.
- d. Liniștea era tulburată doar de ciripitul păsărilor și de sfârâitul untului din tigaie.
- e. Peter rupse un colț din sandvici.
- c. Lui Peter îi era dor de Pax.

Casa nu era mare, dar nici nu dădea impresia că ar fi înghesuită. Lumina soarelui pătrundea înăuntru prin ferestrele curate, scaldând pereții din bușteni de lemn într-o lumină strălucitoare, de culoarea mierii. De-o parte și de alta a șemineului din piatră erau așezate două fotolii albastre în dungii, iar un trunchi de lemn, pe care erau teancuri de cărți, servea pe post de masă între cele două fotolii. [...]

Printr-o ușă deschisă de lângă șemineu, Peter zări colțul unui pat, așternut frumos, cu o cuvertură galbenă cu carouri. [...] Peter băgă de seamă atunci că era foarte multă liniște, cu excepția, de fapt, a ciripitului de păsărele de afară și a untului care sfârâia în tigaie. [...]

Din obișnuință, rupse un colț din sandvici și tocmai era pe punctul de a se apleca sub masă, când își dădu seama că vulpoiul nu era acolo. Se întrebă dacă și lui Pax îi era atât de dor de el pe cât îi era lui în clipa aceea.

Exercițiu

Organizează următoarele cuvinte preluate din fragmentul citat, astfel încât să formulezi o idee.

DOR

VULPOIUL

PETER

DE

ESTE

ÎI

LUI

PAX

Rezolvare

LUI

PETER

ÎI

ESTE

DOR

DE

VULPOIUL

PAX

Exercițiu

Stabilește numărul de litere și numărul de sunete din cadrul următoarelor cuvinte preluate din textul citat:

a. ÎNGHESUITĂ

b. DUNGI

c. GHEME

d. EXCEPȚIA

Rezolvare

a. ÎNGHESUITĂ - ÎN-GHE-SU-I-TĂ - 10 litere, 9 sunete

a. DUNGI - DUNGI – 5 litere, 4 sunete

a. GHEME - GHE-ME – 5 litere, 4 sunete

a. EXCEPȚIA - EX-CEP-ȚI-A – 8 litere, 9 sunete

Exercițiu

Oferă câte un sinonim pentru fiecare termen preluat din text:

- a. fotografie
- b. atârinate
- c. cuvertură
- d. liniște
- e. așeză

Rezolvare

a. *fotografie* →

b. *atârinate* →

c. *cuvertură* →

d. *liniște* →

e. *așeză* →

a. poză

b. agățate

c. pătură

d. tăcere

e. puse

Exercițiu

Oferă câte un antonim pentru fiecare termen preluat din text:

- a. *Lumina*
- b. *înăuntru*
- c. *deschisă*
- d. *liniște*
- e. *a se apleca*

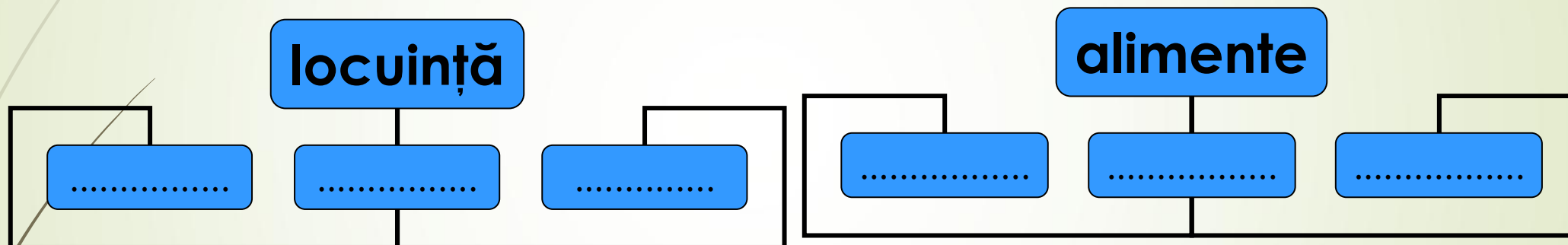
Rezolvare

- a. *Lumina*
- b. *înăuntru*
- c. *deschisă*
- d. *liniște*
- e. *a se apleca*

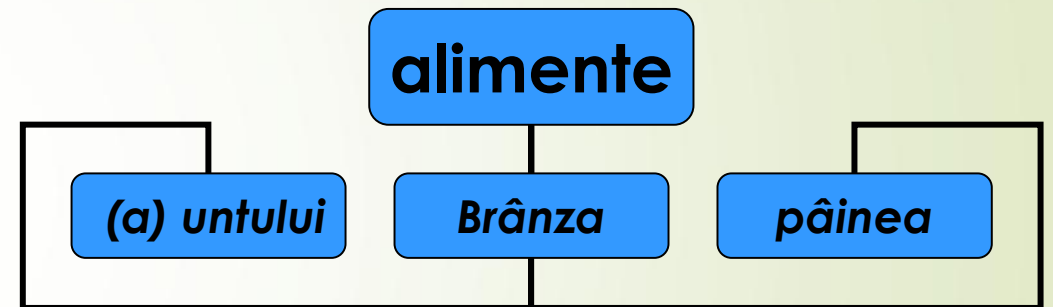
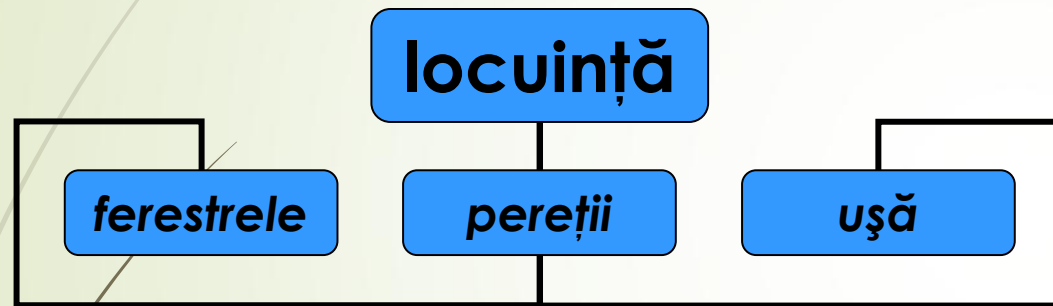
- a. întunericul
- b. afară
- c. închisă
- d. gălăgie
- e. a se ridica

Exercițiu

Transcrie, din fragmentul citat, câte trei termeni din câmpul lexico-semantic indicat!

Rezolvare

Exercițiu

Recitește următorul fragment și identifică:

- a. elementul central al prezentării;
- b. trăsăturile elementului prezentat.

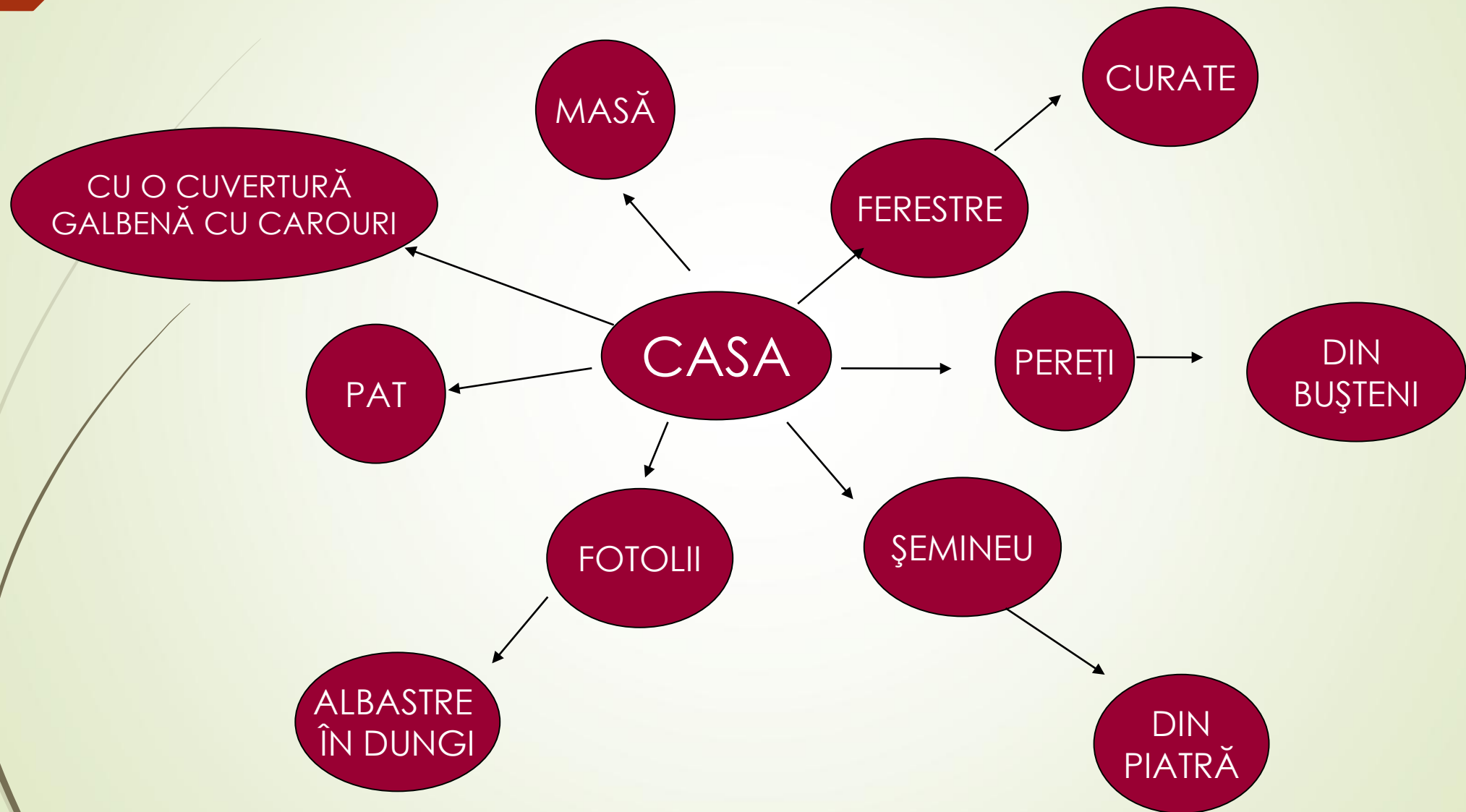

Casa nu era mare, dar nici nu dădea impresia că ar fi înghesuită. Lumina soarelui pătrundea înăuntru prin ferestrele curate, scaldând pereții din bușteni de lemn într-o lumină strălucitoare, de culoarea mierii. De-o parte și de alta a șemineului din piatră erau așezate două fotolii albastre în dungi, iar un trunchi de lemn, pe care erau teancuri de cărți, servea pe post de masă între cele două fotolii. [...]

Printr-o ușă deschisă de lângă șemineu, Peter zări colțul unui pat, așternut frumos, cu o cuvertură galbenă cu carouri.

(adaptare după romanul **Pax** de Sara Pennypacker)

Rezolvare

Exercițiu

Citește cu atenție fragmentele de mai jos în care este prezentată Otilia, personajul central al romanului scris de George Călinescu. Precizează ce fel de trăsături ale fetei sunt surprinse, precum și cine le prezintă!

a. Fața măslinie, cu nasul mic și ochii foarte albaștri, arăta foarte copilăroasă între multele bucle și gulerul de dantelă. Însă în trupul subțiratic, cu oase delicate ca de ogar, de un stil perfect, [...] era o mare libertate de mișcări, o stăpânire desăvârșită de femeie.

(George Călinescu, *Enigma Otiliei*)

b. (Otilia) Sunt foarte capricioasă, vreau să fiu liberă! [...] Eu am un temperament nefericit: mă plictisesc repede, sufăr când sunt contrariată.

(George Călinescu, *Enigma Otiliei*)

Rezolvare

- a. Fragmentul cuprinde **trăsături fizice** prezentate de către **narator**.
- b. Fragmentul cuprinde **trăsături morale** pe care le prezintă **personajul** însuși, Otilia.

Spre informarea voastră!

Descrierea este modul de expunere prin care se prezintă în detaliu caracteristicile/trăsăturile unui obiect, ale unui cadru (exterior sau interior), ale unei persoane/unui personaj, ale unui fenomen.

Descrierea poate fi de tip:

- a. tablou** – prezentarea caracteristicilor unui obiect sau cadru (exterior sau interior);
- b. portret** – prezentarea trăsăturilor unei persoane/unui personaj din perspectiva unei alte persoane/naratorului/altui personaj;
- c. autoportret** - prezentarea trăsăturilor unei persoane/unui personaj din propria perspectivă.

Exercițiu

În fragmentul de mai jos, vei descoperi și alte personaje din lumea Otiliei. Ce crezi că urmărește naratorul prin aceste rânduri: prezentarea trăsăturilor personajelor sau relatarea unor fapte în care sunt implicate cele două personaje?

Tânărul ajunsese cu greaua lui valiză în dreptul casei și, după oarecare examen, se opri lăsând o clipă jos povara. Casa avea un singur cat, așezat pe un scaun parter-soclu, ale cărui geamuri pătrate erau acoperite cu hârtie translucidă, imitând un vitraliu de catedrală. [...]

Trecu un timp chinuitor pentru necunoscutul de jos, apoi scara începu să scârțâie ca apăsată de o extraordinară greutate și cu o iritantă încetineală. [...]

- Unchiul Costache? îndrăzni să deschidă gura tânărul [...]

Omul păru plictisit de întrebare, clipi de câteva ori din ochi, bolborosi ceva, apoi cu un glas neașteptat de răgușit, aproape șoptit, răspunse repede:

- Nu-nu-nu știu... nu-nu stă nimeni aici, nu cunosc...

(adaptare după romanul **Enigma Otiliei** de George Călinescu)

Rezolvare

Fragmentul citat surprinde o succesiune de fapte în derularea cărora sunt implicate două personaje: tânărul și unchiul Costache.

Spre informarea voastră!

Narațiunea este modul de expunere prin care naratorul prezintă o succesiune de întâmplări/fapte, petrecute într-o ordine cronologică.

Exercițiu

Citește cu atenție fragmentele citate în coloana A și alege răspunsul potrivit din coloana B.

Fragmente	Descriere de tip tablou	Descriere de tip portret	Autoportret	Narațiune
<i>Când ne-am ridicat de pe trunchi, am luat-o pe Adela de mână, am pășit mai departe prin lumina de lună. Umblam tăcuți[...] De la o vreme, mi-am pus mâna în buzunarul pardesiului împreună cu mâna ei. Ea s-a întors un moment spre mine copilărește.</i> (Garabet Ibrăileanu, <i>Adela</i>)				X
<i>Se uită în apă și văzu că era formată dintr-o mie și unul de curenți, fiecare de altă culoare, împletindu-se și despletindu-se ca într-o imensă tapiserie lichidă de o complexitate uluitoare. [...] Și pentru că erau sub formă fluidă, poveștile aveau puterea de a se schimba, de a se transforma în noi versiuni ale lor însele.</i> (Salman Rushdie, <i>Harun și Marea de Povești</i>)	X			

Fragmente	Descriere de tip tablou	Descriere de tip portret	Autoportret	Narațiune
<i>Într-o zi, la etajul unu de pe scara trei, s-a mutat o mamă cu un băiețaș. [...] Băiețașul cel nou era de o vârstă cu mine și nu mi-a atras la început atenția. Maică-sa, însă, era extraordinară, complet diferită de mamele noastre [...]. Nu am văzut-o niciodată decât în purpuriu. Chiar și în casă purta un halat de satin roșu. Avea părul foarte negru și fața mi s-a părut întotdeauna bântuită de-o umbră albastrie cu urme subțiri de sidef trandafiriu.</i> (Mircea Cărtărescu, <i>Mendebilul</i>)		X		
— <i>Cucoane, îmi zicea el, dumneata nu mă cunoști ce fel de vânător sunt eu. Mai întâi de toate mie îmi place să fiu foarte bine echipat. Asemenea cizme ca ale mele cred că foarte puțini vânători au.</i> (Mihail Sadoveanu, <i>Tovarășul meu Voișel e vrednic vânător, ca mulți alții</i>)			X	

Cum ne exprimăm?!

Citește cu atenție anunțul pe care Peter îl scrie pentru a fi ajutat să-l găsească pe Pax:

Am pierdut-o pe Pax, vulpoiul meu dragă! Mie greu săl găsesc singur! Dacă î-l vedeți, vă rog să nul speriați! De asemenea, vă rog să mă sunați, pentru al putea readuce acasă! (074xxxxxx)

Dacă ai citi anunțul, ce modificări ai face pentru ca acesta să fie corect?

Ne exprimăm corect!

L-am pierdut pe Pax, vulpoiul meu drag! Mi-e greu să-l găsesc singur! Dacă î-l vedeți, vă rog să nul speriați! De asemenea, vă rog să mă sunați, pentru al putea readuce acasă!

(074xxxxxx)

Suportul de curs a fost realizat de
prof. dr. Laura-Alexandra Pui, de la Școala
Gimnazială „Dr. Bernády György”, Tg.-Mureș.